

СТРУКТУРА І СЕМАНТИКА АВТОРСЬКИХ КОМЕНТАРІВ У КОМІКСІ (на матеріалі французької мови)

Статтю присвячено мовним особливостям авторських коментарів у французькому коміксі. Досліджується композиційна організація тексту. Здійснюється аналіз лексичних одиниць і синтаксичних структур, що формують авторський коментар.

Ключові слова: авторський коментар, комікс, еліптичне речення, дейктичні одиниці, кадр.

Питання семантичної і структурної організації тексту, що визначає комунікативно-прагматичне навантаження кожної мовної одиниці та іконічного знака постійно перебуває в полі зору дослідників. Особливостям авторських коментарів у текстах коміксів (речитативам) приділяли увагу зарубіжні вчені П. Френо-Дерюель, Т. Гронстен, А. Сонін, проте низка питань залишається недостатньо вивченими.

Метою нашої розвідки є визначити мовні особливості коментарів автора, їхню формальну та змістову будову. Об'єктом дослідження став французький комікс серії "Astérix".

Коментар у коміксі є безпосереднім словом автора, адресованим читачеві, уривком вербальної оповіді, який складається з різних за структурою, тематично пов'язаних висловлень. Він виконує у творі важливу смислову роль – описує, коментує, уточнює зображуване й скеровує читача у напрямі правильного розуміння твору чи окремих його компонентів. Авторські коментарі виокремлюються з вер-

бальної частини коміксного твору формою та змістом. Зазвичай, вони формують окремий простір усередині кадру й візуально виділяються з нього.

Художні прийоми та засоби, що їх застосовує комікс, сприяють реалізації низки мовленнєвих тактик: режисерських, суддівських, філософських, ліричних, мовних. Речитативи, які відображають філософські, суддівські та ліричні тактики автора, є, зазвичай, змістово завершеним уривком оповіді і містять одне поширене або декілька речень, пов'язаних спільними темою й метою. Форма режисерських, сюжетно вагомих коментарів варіює від коротких неповних до розгорнутих складних речень. Структура й об'єм коментарів, що відповідають мовним тактикам, залежать від смислового та функціонального навантаження повідомлення: коментарі-переклади співвідносні за об'ємом з перекладуваним словом (виразом), тоді як тлумачення малозрозумілих місць, епізодів тощо тяжіють до розгорнутих роз'яснень, часто у формі ускладненого речення (речень).

Інформація, яку автор має на меті донести до читача, може займати весь простір кадру, певну його частину, виходити за його межі, або ж ділитися на кілька кадрів. Це залежить від об'єму повідомлення, його забарвлення, необхідності в графічному доповненні, а також прагнення автора наочно полегшити сприйняття цієї інформації, за можливості її унаочнення. Нейтральні та еліптичні речитативи займають здебільшого незначну частину кадрового простору, їх супроводжує графічне зображення. Емоційно забарвлені коментарі займають більшу частину або й цілий кадр. Вони покликані оживити певні асоціації й налаштувати читача на вірне сприйняття подальшої інформації.

Речитатив ділять з метою привнесення додаткових відомостей, які пояснюють, підкріплюють те, що відображено вербально у словах героїв або графічно у кожному з кадрів. Наприклад, рис. 1.1 містить два кадри, яких об'єднує винятково авторський коментар. Кадри змальовують різні події у різних локусах і з різними персонажами, а речитатив, поділений на два сусідні кадри, складається з одного складнопідрядного речення, при цьому підмет підрядного збережено у першому кадрі, а присудок перенесено до наступного, що робить зв'язок між кадрами ще тіснішим: "Nos trois amis approchent du lieu où le combat des chefs... / ... dure depuis une demi-heure..." [3, p. 43].

Рис. 1.1. Поділ речитативу на кадри

Автор також розділяє коментар, щоб загострити увагу читача на певних зовнішніх розбіжностях зображуваного або ж на внутрішніх переживаннях окремих персонажів. До прикладу: “Le village de nos amis est presque désert... il ne reste que les deux druides... / ... et Obélix, miné par le remords” [4, p. 39], де у першому кадрі зображено село та веселих друдів, у другому – засмученого героя у своєму кар’єрі. Нарешті, поділ коментаря можна використати для передачі зростання напруги ситуації, що склалася. Наприклад, коли головний герой опинився посеред моря і йому потрібно будь-що дістатися берега, розпочинається штурм, який з кожним кадром посилюється: “Plusieurs heures plus tard... / ... alors que la mer monte et qu’une tempête s’annonce... / Beaucoup plus tard, alors que la tempête est de plus en plus violente...”, наочне підтвердження чого міститься в малюнку [7, p. 29, p. 31].

Розгорнуті коментарі-кадри містять детальні відомості про подальші події та авторську оцінку. Зокрема, кадр-коментар “Ah oui ! Ils ont des dieux, les Gaulois ! Plus de quatre cents dieux se bousculent dans le panthéon. Il y a des dieux pour tout : pour les arbres, les routes, les fleuves. Certains, pour s’y retrouver numérotent les dieux. (*Séquan, par exemple, déesse de la Seine, porte le numéro 75.*)” [4, p. 6] інформує читача про релігійні традиції галів і водночас відображає ставлення до них автора, яке втілюється через такі мовні засоби: антиципація (Ils ont des dieux, les Gaulois !), вигук (Ah oui !), контекстуально оцінні дієслова (se bousculer, s’y retrouver), інтонаційно значущі знаки оклику (Ah oui ! Ils ont des dieux, les Gaulois !), оцінювальна характеристика кількості богів (Plus de quatre cents dieux, Il y a des dieux pour tout), іронічне твердження про їхню нумерацію (Certains, pour s’y retrouver numérotent les dieux).

Гумористичний кадр-коментар “Ce qui va suivre sera difficilement compréhensible pour ceux qui ne sont pas familiarisés avec le monde des affaires antiques. D’autant plus que, de nos jours, tout ceci est impensable, puisque personne n’essaierait de vendre quelque chose de complètement inutile...” [5, p. 36] реалізує філософську тактику автора, де він роздумує над тонкощами підприємництва. Метафоричне перенесення (le monde des affaires antiques), викривальне порівняння (de nos jours, tout ceci est impensable), контекстуально оцінні прикметники (compréhensible, impensable, inutile), підсилювальні прислівники (difficilement, complètement), а також порядок слів, де на перше місце у другому реченні винесено обставину часу, що підкреслює “зміни” у веденні справ, відображають авторське бачення тогочасного бізнесу. Вербаліка вищенаведених речитативів є самодостатнім інформативним засобом, де малонок створив би “зайвину”. Такі коментарі роз’яснюють наперед деякі подальші слововживання та зображення, підтримують забарвлення твору.

Отже, за своєю структурою авторські коментарі поділяємо на одночленні та багаточленні, за синтаксичною будовою – на прості та розгорнуті. Прості, або еліптичні, речитативи мають форму неповного речення, де зазначено суб’єкт і (або) об’єкт, або ж місце і (або) час дії. Розгорнуті коментарі містять складне поширене або кілька простих чи ускладнених речень. Одночленними є речитативи, що входять до одного кадру, багаточленні ділять на два і більше кадрів. Наприклад, «A Rome, au palais de Jules César...» [8, p. 5] є одночленним речитативом, який складається з короткого еліптичного висловлення, а «Dans le calme de la profonde forêt gauloise,

tout semble indiquer qu'il est l'heure de se mettre à table...» [9, p. 5] – одночленний речитатив з ускладненим реченням.

Зазвичай, одночленні речитативи з еліптичним реченням потребують продовження (пояснення, уточнення), яке міститься безпосередньо в самому кадрі: “Après plusieurs semaines d'une luxueuse croisière...” [1, p. 48]; “Le vaillant légionnaire arrive dans la forêt...” [3, p. 23]. У цих випадках автор закінчує фразу трьома крапками, зрідка – сполучником *et* + три крапки.

Речитативи під знаками *Note* або *N. de l'A.* автор використовує для пояснення незвичного оформлення тексту. Наприклад, речитатив “N. de l'A. : Pour une meilleure compréhension du dialogue et en nous excusant auprès des puristes, nous avons fait une version doublée” [9, p. 5] пояснює, чому тварини почали спілкуватися людською мовою. Приміткою “Note: pour la commodité de nos lecteurs, nous vous présentons une version doublée du dialogue...” [1, p. 6] автор повідомляє про те, що слова єгиптян в альбомі перекладатимуть й записуватимуть латиницею, а не ієрогліфами, задля комфортності читача.

Поєднані авторським текстом кадри, разом із графічним доповненням, постають як тісно спаяна структурно-семантична єдність. Зв'язність та логічність повідомлень (матеріалізованих словесно і/або живописно) є одним із чинників їхнього адекватного сприйняття реципієнтом, вони полегшують читання та розуміння історії. Іконічні знаки у речитативах є відсутніми. Відтак, логічність та зв'язність оповіді за образотворчої несхожості двох суміжних кадрів забезпечують коментарі автора через уживання відповідних лексичних, граматичних, синтаксичних і стилістичних засобів мови.

Характерними рисами речитативів є часова одноплановість, розповідь від третьої особи, модальність, дейктичність, поодинокі вживання першої та другої осіб і форм наказового способу дієслова. Серед них одночленні й багаточленні розгорнуті конструкції: “Bien que violente, la bataille a été de courte durée, et les vainqueurs restent maîtres du terrain, les bras chargés de trophées” [6, p. 43]; “La nuit apporte sur le village un calme et une sérénité... / ...seulement troublés par les ronflements du coq qui a toujours des végétations” [10, p. 12]. Водночас у коментарях відсутні розповідні минулі часи, авторське “я”, фатичні засоби, граматичні скорочення, притаманні розмовній мові.

Найяскравішими прикладами дейктичних одиниць у коміксах є просторові та часові маркери. Кадри коміксу, який за своєю природою вимагає дій і руху, безперервно змінюються. Мають місце варіації місця подій, часу, персонажів тощо. Найчастіше відбувається одночасне перенесення уваги читача у різні місця й у різний час, яке супроводжується сумісними локально-темпорально значущими речитативами, тоді як зміну персонажів та обстановки передає малюнок: “Pendant ce temps dans le village gaulois...” [3, p. 19], “Quelques jours plus tard, sur tous les murs de Rome...” [5, p. 37], “A Condate, où la nuit est tombée...” [7, p. 33] тощо, де сполуки “pendant ce temps”, “quelques jours plus tard”, “la nuit est tombée” зазначають час; “au village gaulois”, “sur tous les murs de Rome”, “A Condate” – місце дії.

Вирізняються речитативи з дієсловом у наказовому способі, присутні в одному з альбомів. Загалом, наказовий спосіб “мотивується афективним рухом і передбачає діалог (реальний або фіктивний) між двома особами” [195, p. 201]. Дієслова у

наказовій формі І ос. мн. заохочують читача приєднатися до автора, наблизитися до його світосприйняття загалом і бачення конкретної ситуації зокрема. Наприклад, “Retournons au village” [7, р. 9] пропонує разом поглянути на події у селі; а “Découvrons une fois encore... / ... la magnifique organisation romaine...” [7, р. 33] закликає зайвий раз переконатися в незмінності відмінних римських порядків. Вживання займенника першої особи множини – *nous*, яке включає і комуніканта, і реципієнта, – говорить про впевненість автора у спільності його з читачем думок: “Et nous retrouvons en action les merveilleux messagers” [7, р. 34]. Дієслівні форми у наказовому способі, займенник першої особи множини звучать переконливо й створюють єдність розмовного плану, притаманного коміксам через наскрізне діалогічне мовлення його персонажів.

Вказівні займенникові слова виконують різні референційні функції. У випадках анафоричного вживання вони реалізують безпосередній зв'язок авторського слова з попереднім контекстом: “Le seul qui échape à *cette* triste ambiance est le barde Assurancourtoux, perdu dans son nuage poétique...” [6, р. 21]; “Mais le soir venu, tout *cela* est oublié...” [4, р. 48]; “La nuit est tombée, sur le petit village bouleversé par l'événement. Seuls les lumignons de deux huttes restent allumés... / *Celle* du druide Panoramix qui prépare sans trop y croire, une mixture dont il a le secret... / Et *celle* du pauvre Obélix toujours veillé par son ami Astérix” [8, р. 15]. Катафорична функція пов'язана з подальшим роз'ясненням вжитого займенника: “Ce qui va suivre sera difficilement compréhensible pour *ceux qui ne sont pas familiarisés* avec le monde des affaires antiques” [5, р. 36].

Речитативи з незакінченою думкою завершують трикрапкою. Продовження потрібно пукати у малюнку цього ж кадру, мовних бульках або в наступному коментарі. Наприклад, коментар “Le lendemain, toujours à Condate et...” продовжують слова героя “toujours pas le moindre sesterce !” [2, р. 33]. Речитатив, який є продовженням, розпочинається трьома крапками, а незавершений продовжувчий коментар починається й закінчується ними. Наприклад: “Aussi, invariablement, les patrouilles se suivent... / ... les déluges se poursuivent... / ... et les jours passent dans une déprime générale... / ... chez les uns comme chez les autres” [10, р. 38].

Увесь комплекс вербальних складників речитативу, з одного боку, вирізняє авторський дискурс із загального контексту, а з іншого – є скріплюючим чинником певного уривку чи окремого висловлення як структурно-семантичної єдності. Дискурсивні маркери, дейктики й сполучні слова, що містяться в речитативних відступах, забезпечують зв'язність оповіді. Розгорнуті синтаксичні структури дають змогу якомога докладніше охарактеризувати події та явища.

Перспективою подальших наукових пошуків вважаємо дослідження лексико-стилістичних засобів, що використовує автор у коментарях з метою передачі власного відношення до зображуваного та здійснення впливу на читача.

Література

1. *Pougeoise M. Dictionnaire de grammaire et des difficultés grammaticales* / Michel Pougeoise. – Paris : Armand Colin, 1998. – 436 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. *Gosciny R. Astérix et Cléopâtre* / R. Gosciny, A. Uderzo. – P. : Hachette, 2000. – 48 p.
2. *Gosciny R. Astérix et le chaudron* / R. Gosciny, A. Uderzo. – P. : Hachette, 1999. – 48 p.
3. *Gosciny R. Le Combat des Chefs* / R. Gosciny, A. Uderzo. – P. : Hachette, 1999. – 48 p.
4. *Gosciny R. Le Devin* / R. Gosciny, A. Uderzo. – P. : Hachette, 2000. – 48 p.
5. *Gosciny R. Obélix et compagnie* / R. Gosciny, A. Uderzo. – P. : Hachette, 1999.
6. *Gosciny R. La Zizanie* / R. Gosciny, A. Uderzo. – P. : Hachette, 1999. – 48 p.
7. *Uderzo A. Astérix et Latraviata* / A. Uderzo. – P. : Les Editions Albert René, 2001. – 48 p.
8. *Uderzo A. La Galère d'Obélix* / A. Uderzo. – P. : Les Editions Albert René, 1996. – 48 p.
9. *Uderzo A. L'Odyssée d'Astérix* / A. Uderzo. – P. : Les Editions Albert René, 1981. – 48 p.
10. *Uderzo A. La Rose et le Glaive* / A. Uderzo. – P. : Les Editions Albert René, 1991. – 48 p.

Kosmatska N. V. Structure and Semantics of Author's Commentaries in Comic Strip (based on French)

The article deals with language peculiarities of author's commentaries in French comic books. The lexical units and the sentence structure entering into the commentary are analyzed as well as its composition.

Key words: author's commentary, comic strip, elliptical phrase, deictic units, sequence.

Космацкая Н. В. Структура и семантика авторских комментариев в комиксе (на материале французского языка)

Статья посвящена языковым особенностям авторских комментариев во французском комиксе. Исследуется композиционная организация текста. Осуществляется анализ лексических единиц и синтаксических структур, формирующих авторский комментарий.

Ключевые слова: авторский комментарий, комикс, эллиптическое предложение, дейктические единицы, кадр.